

LA NOSTRA JOTA

Moltes i distintes són les opinions dels historiadors sobre l'origen de la jota, opinions que es pot dir que queden reunides en la lletra d'una de les més antigues còpies conegudes:

*La jota nasqué en València
y de allí vino a Aragón.
Calatayud fué su cuna
a la orilla del Jalon.*

Còpia que fa referència a la tesi més acceptada, de que la jota va ésser creada pel poeta sarraí Aben Jot, que fou desterrat de València pel vici fixant la seua residència a Calatayud, per motius que no són del cas per a ser explicats aci.

Molts entils i variants existiren de la jota: cada comarca de l'Aragó i València, ademés de les províncies veïnes, té el seu estil propi, el seu estil peculiar, que donen a la jota eixa varietat, eixa gana de colorit que la fan un dels exponents folklòrics més rics de tota Espanya.

Entre tots eixos estils de la jota, un dels menys coneguts i un dels més bonics és lo nostre, es la variant tortosina, que encara quan la sentí per primera vegada et recorda l'estil aragonés o navarro, com a resultat de la gran influència que sobre la nostra comarca han tingut sempre ésser dos regions germanes i que molt encertadament descriu lo nostre immortal mestre Joan Moreta en la seua célebre còpia:

*En los primeros rajes que pel riu
de la Saragosa van batien,
de la Plarica a la Cinto
la jota van portar.*

La nostra és més variada en les seues mudances, en la música, en los instruments, en les cançons, si bé degut a que els tortosins sempre nos hem sentit molt avui de les nostres coses i tradicions, no n'hem fet mai cap ostentació de cara al foraster i l'hem conservada sempre dins de casa.

Les mudances que fa el ballador davant la seua balladora tenen un encant difícilment igualat; són encara una reminiscència de quan les balladores anaven turnant-se davant de la balladora, a veure qui sabia fer més mudances o figures de ball.

La música, com ja hem dit abans, sembla, als nostres oïes, que és pareguda a l'aragonesa; en canvi, la instrumentació resulta bastant distinta, pos n'altres tenim la dolçaina i el tabal, instruments de corda, guitarras i bandurries i la rondalla de vent o música en trompes, instrumentació que, sense dubte, hem heretat dels valencians, aragonesos i catalans, herència natural, degut a les circumstàncies de veïnat que nos unit en les tres regions.

Lo ball en dolçaina és lo més corrent, és lo que es balla en tota classe de festes, per senyilles que siguin; en guitarras, ja es balla més de tard en tard, i el ball en trompes, només se guarda per a les grans solemnitats. Es també la rondalla de vent la que acompanya als nostres cantadors.

I de les nostres cançons, que en direm? No tenen comparació en les de cap regió espanyola on se canta la jota. La nostra, si bé hem de reconèixer que no hem tingut cantadors en la veu d'un Gaiarre o d'un Fleta, li dona tot lo mèrit i importància la improvisació. Les nostres cançons no són sempre les mateixes; no són com aquelles cançons tan sapigudes de tot hom, que quan lo cantador comença, ja sap com acabarà. No. Les nostres cançons, ademés de que estan compostes de sis versos o «pausades», com vulgament se diu, tenen l'atracció de que s'adapten al moment, surten espontànies del cor del cantador, cantant les excel·lències d'eixa benlloïda terra, uberrima en tota classe de productes i bel·leses.

Com a mostra d'una de les cançons de sis versos, tenim una que canta un cantador de Freginals contemporani:

*Tortosa està situada
a un extrem de Catalunya;
l'Ebre li passa pel mig,
molt rica en agricultura;
se culta oli, vi i arvi,
garrofas, fruita i verdura.*

Si eixa cançó la comparem en qualsevol de les moltes que per la ràdio i pels teatres hem sentit cantar en tonada de les atres regions, vorem la gran diferència que hi ha i que sense dubte de cap classe li donen a la nostra jota la supremacia sobre les demés regions espanyoles.

En cito senyalades, en nits de festa grossa, quan

surten les rondalles acompanyant als cantadors pels carrers de la barriada i de la ciutat, obsequiant en músiques i cançons a les autoritats i protectors, és quan un se'n dona compte de la facilitat que per a verificar tenen los nostres cantadors; com en un moment improvisen les còpies dedicades a les persones obsequiades. Si bé és veritat que alguna no surt tan bonica com lo cantador voldria, hem de considerar lo seu estat d'ànim en aquell moment, la inquietud que a vegades lo domina, segons la importància de la persona a qui cantem; ara, que també en surten moltes, pero moltes de ben encertades i que «cauen en vers», com se sol dir.

I durant l'any són moltes les barriades i ravalis que en les seues festes majors dediquen una o més nits a la nostra jota, cosa que agrada de tot cor aquelles persones de mitja edat que recorden de

quan això lo canten i ballen la jota, era cosa, si no diria, quan menos de tots los dumenges i festes senyalades, i que la pàgessa, fidel conservadora de les nostres més pures tradicions, encara continua guardant cuidadosament per a les generacions futures.

Llastima que, com moltes atres coses de la nostra terra, poc a poc ho hem anat deixant perdre, i avui són molt poquetos los joves que saben ballar la jota. Ara potser, degut a l'esforç i sacrifici d'uns quants tortosins, enamorats de veritat de tot lo nostre, sembla que es vol tornar a reviviscular algunes de les nostres coses més típiques, i entre elles se dedica especialíssima preferència a la nostra jota.

Que Déu les done la paciència necessària per a seguir endavant!

Joan Subirats i Andreu

